

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

30.5.2018

Oikeusministeriölle

Lausunto: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kiittää mahdollisuudesta jättää lausuntonsa. Käsittelemme lausunnossamme seksuaalirikoksiin ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä kysymyksiä arviomuistiossa. Seksuaalirikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun liittyy useita perustavanlaatuisia ongelmia. Siksi katsomme, että **oikeusministerin tulisi asettaa komitea tai työryhmä valmistelemaan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta.**

Työryhmän tulisi kuulla Euroopan neuvoston Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä koskeva sopimuksen (Istanbulin sopimus) asiantuntijoita, alan tutkijoita sekä seksuaalirikosten uhrien tukea järjestävien organisaatioiden edustajia (viranomaiset ja kolmas sektori) ja erityisesti lapsia koskevissa kohdissa lapsipsykologeja ja -psykiatreja.

Työryhmän tulisi myös tarkastella Saksassa ja Ruotsissa käytävää keskustelua seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistamisesta ja seurauksia siitä, kun rikoslakiin on lisätty (Saksa) tai lisätään (Ruotsi) raiskauksen keskeiseksi määritelmäksi suostumuksen puute.

Kokonaisuudistuksen valmistelun käynnistyessä **on identifioitava päätöksenteon kannalta tärkeimmät tiedon puutteet ja organisoitava tiedonhankinta.** Nyt arviomuistio jättää käsittelemättä lainmuutostarpeita ilmoittaen vain, että monilta alueilta puuttuu tietoa. Näin ei voida tehdä kestävästä lainuudistustyötä. On lainsäätäjän velvollisuus hankkia tarvittava tutkimus- ja tilastotieto arvioinnin ja päätöksenteon pohjaksi. Nyt arviomuistio väittää esimerkiksi, ettei uudehkoa seksuaalisen ahdistelun säännöstä voida käsitellä, koska siitä puuttuu tietoja, vaikka oikeustapauksia on laaja määrä ja niistä on tehty kooste jopa median taholta (HS 7.11.2017).

Arviomuistioon ei ole sisällytetty sukupuolivaikutusten arviointia, vaikka se tulisi tässä vaiheessa valmistelua tehdä aina. Lisäksi Istanbulin sopimus asettaa aivan erityisen veloitteen ottaa lainuudistuksissa huomioon lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan sukupuolittunut luonne ja erityispiirteet. Näitä ei ole nyt selvitetty. Työryhmän tulisi täyttää tämä arvioinnin puute kattavasti.

Istanbulin sopimus

Istanbulin sopimuksessa korostetaan valtion huolellisuusvelvoitetta: ”Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet, joilla varmistetaan huolellisuusvelvoitteen noudattaminen tarkoituksena ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat valtiosta riippumattomien toimijoiden väkivallanteot” (artikla 5, kohta 2). Tämä velvoite ei näy nyt käsillä olevassa arviomuistiossa.

Istanbulin sopimuksen artikla 46 (raskauttavat seikat) olisi ollut keskeinen työkalu arvioitaessa seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikosten rangaistusten oikeasuhtaisuutta. Artiklaa ei ole käsitelty arviomuistiossa, vaikka sukupuolittuneen väkivallan erityispiirteitä koskettaa erityisesti kaksi sen kohtaa, joita rikoslaki ei erikseen mainitse koventamisperusteena: väkivaltarikoksen kohdistuminen nykyiseen tai entiseen puolisoon tai kumppaniin sekä rikoksen tekeminen lapsen läsnä ollessa.

Lisäksi Istanbulin sopimuksen mukaan raiskauksen määritelmässä keskeistä tulee olla annetun suostumuksen puute. Suomen rikoslaissa kuitenkin raiskauksen määritelmässä on edelleen keskeistä käytetty väkivalta tai sen uhka. Raiskauksen määritelmän muuttamisesta suostumuksen puutteeseen perustuvaksi on tehty eduskunta-aloite ja valmisteilla on myös kansalaisaloite. Asian tullessa käsittelyyn joudutaan joka tapauksessa ryhtymään raiskausrikosten ja lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön kohtien kokonaisvaltaiseen uudelleentarkasteluun. Arviomuistion esittämät toimet eivät riitä.

Seksuaalirikosten rangaistuskäytännöt

Arviomuistio käy läpi rangaistusjärjestelmän kustannusvaikutuksia eli suhdetta rikollisuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Tällaisten kustannusvaikutusten laskeminen on kuitenkin erittäin vaikeaa, mihin muistiossakin paikoin viitataan. Siitä huolimatta epäluotettaviksi tiedettyjä laskelmia on päädytty tekemään ja annettu niille suuri painoarvo. On huomautettava, että **naisiin kohdistuva väkivalta on kansainvälisessä oikeudessa yhteisesti tunnustettu syrjinnäksi ja ihmisoikeuskysymykseksi, jolloin kustannusvaikutusarviointi ei ole hyväksyttävä kriteeri joidenkin toimien toteuttamisesta päättämiseksi**. Ihmisoikeusnäkökulmasta kyse on siitä, onko rangaistus oikeasuhtainen suhteessa teon moitittavuuteen.

Tällä hetkellä lapsiin kohdistuvia raiskauksia käsitellään törkeinä seksuaalisina hyväksikäyttöinä ja jopa tavallisina lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä. Lapsen haavoittuvuutta, pelkotilaa ja avuttomuutta ei näytä osattavan käsitellä oikeusistuimissa. Sen sijaan oikeudenkäynneissä voidaan absurdisti keskustella siitä, onko väkivalta tai sen uhka ollut riittävä ja jos ei, onko lapsi ilmaissut riittävän selkeästi, ettei hän ole suostumassa seksiin. Lapsi ei kuitenkaan voi antaa suostumusta seksiin aikuisen kanssa, koska kyseessä on jo lähtökohtaisesti hänelle vahingollinen toiminta. Tämän tunnustaminen ehdottomana lähtökohtana ei aiheuttaisi ongelmia, koska oikeuskäytäntö osoittaa, että lähes saman ikäisten murrosikäisten seurustelu ei Suomessa ole muodostunut tulkintaongelmaksi. Väkivallan sijaan suostumuksen puutteen lisääminen raiskauksen määritelmään ja sen eksplisiittinen käsitteleminen lasten kohdalla korjaisi em. tilannetta.

Seksuaalirikoksissa erityisesti raiskauksen ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla yksi keskeinen ongelma on tällä hetkellä ehdollisen rangaistuksen käyttäminen törkeissäkin rikoksissa. On myös huomautettava, että seksuaalirikoksiin jo ryhtyneiden ohjelmat toteutetaan laitoksissa ja ehdollisiin tuomioihin tuomitut jäävät ulos näistä ohjelmista. Puollamme arviomuistion esitystä, että korotetaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistus 4 vuodesta 6 vuoteen vankeutta, mutta toteamme, että esitetyt lainsäädäntömuutokset eivät riitä vaan tarvitaan koko luvun 20 uudistus. Edellä mainittujen muutostarpeiden lisäksi uuden työryhmän tulisi tarkistaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vanhentumisaikoja sekä selvittää, tuomitaanko raiskausten yhteydessä vapauden riistosta vähäisemmin, koska katsotaan vapaudenriiston kuuluneen osaksi raiskausrikosta.

Lähisuhdeväkivalta

Arviomuistiossa ei esitetä lähisuhdeväkivaltaan liittyen lainuudistamistarpeita.

Arviomuistiossa olisi tullut käsitellä paitsi rikosten uusimista riskinä, myös uhrilähtöistä riskinarviointia ja sen kehittämistä, erityisesti lähisuhdeväkivallan kohdalla, johon tyyppillisesti kuuluu piirteinä jatkuvuus ja piilorikollisuus. Muistio ei myöskään käsittele lähisuhdeväkivallan kohdalla lähestymiskiellon toimivuuden arviointia ja sen kehittämistä. Väkivaltarikosten ehkäisyn osalta arviomuistiosta puuttuu maininta ohjelmista, joissa lähisuhdeväkivallasta irrottaudutaan sekä sen arviointi, voisivatko nämä ohjelmat olla osa rangaistusjärjestelmää ja millä ehdoin.

Arviomuistiossa olisi pitänyt tuoda esiin lähisuhdeväkivallan kohdalla myös Istanbulin sopimuksen 45 artiklaa, jonka mukaan osapuolet voivat toteuttaa väkivallantekijöihin liittyvinä toimina mm. vanhempainoikeuksien poistamisen, jos lapsen etua, johon voi sisältyä uhrin (toisen vanhemman) turvallisuus, ei voida taata muulla tavoin. Sopimuksen selvitysmuistio tarkentaa, että tämä koskee myös lapsia, jotka ovat joutuneet todistamaan toiseen vanhempaansa kohdistuvaa väkivaltaa. Nyt meneillään olevassa lainuudistuksessa koskien lasten tapaamista ja huoltoa ei ole otettu

riittävässä määrin huomioon edellä mainittuja toimia ja tilanteita. Lukuisat järjestöt ja tutkijat kiinnittivät lausuntokierroksella huomiota lakiluonnoksen puutteisiin koskien lähisuhdeväkivallan uhrien, ml. lapset, suojelua. Lakia uudistettaessa tulee huomioida paitsi Istanbulin sopimus, myös YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CEDAW-komitea) maaliskuussa 2018 tekemä ratkaisu perheväkivaltaa ja lapsen huoltajuutta koskevassa valitusasiassa, jossa Suomen todettiin loukanneen YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamisesta tehtyä yleissopimusta.

Istanbulin sopimuksen veloitteiden ohittaminen arviomuistiota laatiessa on huolestuttavaa ja jääme odottamaan siihen liittyviä toimia.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry:n puolesta,

Johanna Pakkanen

pääsihteeri

johanna.pakkanen@nytkis.org

www.nytkis.org

Naisjärjestöt Yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry

Naisjärjestöt Yhteistyössä - Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry on kattojärjestö, johon kuuluvat Kokoomuksen Naisten Liitto ry, Kristillisdemokraattiset Naiset ry, Naisasialiitto Unioni ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Perussuomalaiset Naiset ry, Sosialidemokraattiset Naiset, Sukupuolentutkimuksen seura ry, Suomen Keskustanaiset ry, Svenska Kvinnoförbundet r.f, Vasemmistonaiset ja Vihreät Naiset ry.